

Jaarverslag 2024

Centraal Dialoog Bonaire

Vastgesteld op 27 januari 2025

Voorwoord

Nadat in 2023 besloten was om de uitkeringen en het minimumloon in 2024 fors te laten stijgen, stond 2024 in het teken van het monitoren van de effecten hiervan. Daarnaast was eind 2023 een nieuw bestuurscollege aangetreden op Bonaire en trad in juli een nieuw kabinet aan én kreeg Bonaire per 1 augustus een nieuwe gezaghebber, dhr. Soliano. Daarmee kreeg de CD een nieuwe voorzitter.

De CD maakte kennis met nieuwe staatssecretarissen van BZK en SZW. Verder is veel aandacht van de CD uitgegaan naar het Belastingplan 2025 en heeft de CD onderzoek laten uitvoeren naar de verdien capaciteit van Bonaire.

Verder heeft de CD weer met heel veel verschillende stakeholders gesproken en op veel verschillende terreinen meegedacht en overlegd.

Karakter, rol en samenstelling

De Centraal Dialoog Bonaire werd op 15 november 2018 opgericht met volle steun van alle betrokken partijen op Bonaire én van de staatssecretaris van SZW. Daartoe werd een oprichtingsprotocol ondertekend.

De Centraal Dialoog is volgens het reglement 'een orgaan van overleg tussen lokale overheid, sociale partners en Kamer van Koophandel met als doel om door consensus bij te dragen aan een sociaal, economisch en ecologisch duurzaam Bonaire.' De Centraal Dialoog kan daarbij niet in de plaats treden van de eigen (bestuurlijke) verantwoordelijkheden van

ieder der partijen of van de Rijksoverheid. Het overleg kan uitmonden in een schriftelijk document, zoals een verklaring of convenant.

De Centraal Dialoog kan daarnaast gevraagd en ongevraagd advies uitbrengen aan overheden¹ over relevante onderwerpen. Ook daarbij wordt zoveel mogelijk gestreefd naar consensus.

De Gezaghebber is voorzitter q.q. van de Centraal Dialoog. In de Centraal Dialoog hebben de volgende vier geledingen op bestuurlijk niveau zitting: het Bestuurscollege, werkgevers (BFB), vakbeweging (USIBO) en Kamer van Koophandel.

De vergaderingen worden voorgezeten door de onafhankelijke vice-voorzitter, bijgestaan door een secretaris. Het hoofd van RCN-SZW is vaste adviseur. De deelnemerslijst gedurende het verslagjaar is opgenomen als bijlage. Resultaten van het overleg worden in onderling overleg naar buiten gebracht. Veel informatie is ook te vinden op de website www.centraaldialoogbonaire.com.

Vergaderingen

De Centraal Dialoog heeft in 2024 5 keer vergaderd:

- 1 februari
- 18 maart
- 16 mei
- 26 augustus
- 28 oktober

Per vergadering geven we hier een aantal zaken die besproken en besloten zijn. Verder verwijzen we naar de verslagen van de vergaderingen die op de website van de Centraal Dialoog staan.

1 Februari

- In deze vergadering is besproken wat de effecten zullen zijn van de verhoging van het WML en welke maatregelen er kunnen komen om deze effecten te monitoren.
- Ook is besloten om een onderzoek uit te laten voeren naar de verdien capaciteit van Bonaire.
- Het jaarverslag 2023 van de CD is vastgesteld en er werd stilgestaan bij het functioneren van de CD.

18 maart

- In deze vergadering heeft SZW een uitgebreide toelichting gegeven over drie in voorbereiding zijnde regelingen: verzamelwet, tijdelijke ww-regeling en verlof bij medische uitzending.
- Uit de terugkoppeling van de CD-werkgroep 'monitoring risico's verhoging WML' bleek dat er weinig cijfers zijn en dat het lastig is om van instanties cijfers te krijgen. Een formele manier van monitoren blijft hard nodig en dit zal bij BZK en SZW nogmaals onder de aandacht worden gebracht.

---

¹ In 2022 heeft de CD op dit onderdeel het reglement iets uitgebreid, door 'advies aan Rijksoverheid' te verbreden naar 'advies aan overheden'.

16 mei

- Vanuit SZW werd aangegeven dat er Plenchi di trabou geëvalueerd zal worden, net zoals de pilot TWV-verlening een evaluatie krijgt. Verder werd meegedeeld dat Richard Arends de nieuwe arbeidsbemiddelaar is geworden.
- Besproken werd wat de effecten zijn van de verhoging van het WML. Er is nog geen effect te zien op ontslagaanvragen of faillissementen. Wel zijn er zorgen over prijsverhogingen. Afgesproken werd dat een werkgroep met elkaar gaat bespreken welke maatregelen op Bonaire genomen kunnen worden rondom het basismandje en de Prijzenwet BES.
- De openingstijden van de winkels rondom Goede Vrijdag en Eerste Paasdag werd besproken. Het OLB gaat zich buigen over aanpassing van de regels.

26 augustus

- Het CBS gaf een presentatie over de cpi voor Bonaire en over de andere onderzoeken die het CBS uitvoert.
- Gedeputeerde Cicilia gaf een toelichting over het project 'Proyekto Bibienda Pagabel'.
- SZW gaf uitleg over de verschillende soorten verlof en welke wijzigingen worden voorgesteld in de Verzamelwet. Ook kondigde SZW aan dat er een onderzoek uitgevoerd gaat worden naar de vergelijking tussen het arbeidsrecht in Europees en Caribisch Nederland.
- Ook de belastingmaatregelen werden besproken. De CD-leden zijn gefrustreerd dat er vanuit het Ministerie van Financiën niet goed geluisterd wordt naar de input en de argumenten vanuit de CD.

28 oktober

- De nieuwe directeur van Plenchi di trabou gaf een presentatie over wat Plenchi doet en over de verschillende soorten loonkostensubsidie.
- Vanuit de Vreemdelingenketen werd een presentatie gegeven over mensenhandel en mensensmokkel.
- Qredits gaf een presentatie over de werkzaamheden van Qredits.
- Het rapport van Economisch Bureau over de Verdien capaciteit is besproken en is bijna afgerond.
- Er werd afgesproken dat de CD een reactie schrijft op het rapport van de commissie Thodé (sociaal minimum CN).
- De termijn voor de voorzitter is verlengd tot maart 2028. De benoemingstermijn voor de secretaris loopt tot maart 2026.

Overige activiteiten (vaak met een afvaardiging van de CD)

- 30 januari: overleg met Ministerie van Financiën en Belastingdienst CN over Belastingplan 2025
- 16 februari: gesprek met delegatie van de Eerste Kamer
- 1 maart: werkgroep monitoring risico's verhoging WML
- 9 maart: overleg over Juridisch loket
- 11 maart: werkgroep onderzoek verdien capaciteit

- 21 maart: gesprekken SZW en BZK vervolgacties sociaal minimum
- 17 april: overleg met BZK over Groeifonds
- 25 april: overleg met RVO over subsidieregeling praktijkleren
- 7 mei: Rondetafelgesprek over Regionale economische ontwikkeling (EZK/Deloitte)
- 24 mei: gesprek met directeur KR van BZK
- 28 mei: afscheidsreceptie Staatssecretaris Van Huffelen
- 13 juni: overleg werkgroep Basismandje
- 2 juli: overleg werkgroep Verdien capaciteit
- 16 augustus: kennismakingsgesprek Staatssecretaris Szabó (BZK)
- 30 augustus: gesprek Ministerie van Financiën over belastingplan 2025
- 17 september: werkgroep Verdien capaciteit
- 4 oktober: kennismakingsgesprek Staatssecretaris Nobel (SZW)
- 14 oktober: werkgroep Basismandje
- 8 november: gesprek delegatie EZK/KGG en BZK
- 9 december: overleg De Nederlandse Bank

Daarnaast voerde de vice-voorzitter (met de secretaris) gesprekken met:

- Unitmanager IND
- Liaison J&V
- (waarnemend) Rijksvertegenwoordiger
- Kwartiermaker juridisch loket
- Jaap Kos (Kiescollege en fiscalist)
- Plenchi di trabou
- Qredits
- De Nederlandse Bank
- SZW
- OCW

Voortgang Akkoord van Kralendijk

Op 16 april 2021 sloot de Centraal Dialoog een historisch akkoord: het Akkoord van Kralendijk. Dit Akkoord bevat een samenhangend geheel van maatregelen om de armoede te verlagen. Dit gebeurt op 2 manieren: het verhogen van het inkomen en het verlagen van kosten. Verhoging van inkomen door een (gefaseerde) groei van de onderstand, de AOW en het minimumloon. Verlaging van kosten door inspanningen vanuit het OLB en de Rijksoverheid om kosten voor levensonderhoud en de kosten voor zakendoen te verlagen: woonkosten, kosten voor kinderopvang, energie, drinkwater en telecomkosten, invoering Openbaar Vervoer.

Dit Akkoord is het eerste meest concrete gevolg van het Gemeenschappelijke Beleidskader 2020-2023 en is aangeboden aan de staatssecretaris van SZW.

Tot en met 2024 zijn de volgende concrete resultaten geboekt.

- de onderstand en AOV zijn verhoogd
- de kinderbijslag is verhoogd
- het wettelijk minimumloon is verhoogd
- de belastingvrije som is verhoogd

Aan de kostenkant zijn de volgende resultaten geboekt:

- elektriciteits- en drinkwatersubsidies is in 2024 voortgezet (op vastrecht)
- elektriciteitstoelage is in 2024 voortgezet (voor 'minima')
- internetkosten zijn \$15 per maand extra verlaagd
- de werkgeverspremies is met 0,5% verlaagd per 1-1-2024 en met 0,6% per 1-1-2025

Door het aflopen van de extra subsidie op elektriciteit en de stijging van de drinkwater- en elektriciteitsstarieven per 1-1-2025, stijgen deze lasten fors voor de bewoners en bedrijven op Bonaire. Het Nibud heeft een koopkrachtonderzoek gedaan waaruit blijkt dat per 1-1-2025 zo'n 10% koopkrachtdaling zal plaatsvinden. De wijzigingen van het Belastingplan leiden daarnaast tot hogere kosten voor ondernemers.

De CD betreurt het dat de verbeteringen die zijn doorgevoerd daardoor in 2025 weer deels teniet worden gedaan. In 2025 zal de CD zich onverminderd in blijven zetten voor (structurele) kostenverlagingen voor consumenten en bedrijven. Met name de invoering van (gratis) Openbaar Vervoer zou een lastenverlichting met zich meebrengen.

Persberichten

De Centraal Dialoog bracht in 2024 de volgende persberichten uit:

- 29 augustus: Ministerie van Financiën legt afspraken en adviezen naast zich neer
- 15 november: zorgen over de ongunstige ontwikkeling van de economie van Bonaire
- 25 november: grote zorgen over de koopkrachtontwikkeling op Bonaire
- 11 december: Helaas gaat Belastingplan BES 2025 toch gewoon door. Ondernemers zijn de dupe.

De persberichten staan op de website van de CD.

Correspondentie

De Centraal Dialoog heeft in 2024 de volgende brieven verstuurd:

- 24 februari: brief aan SZW over de ww-regeling
- 24 februari: brief aan EZK over Groeifonds CN
- 24 februari: brief aan BZK met verzoek de CD te betrekken bij wetgeving
- 16 mei: brief aan MinFin als reactie op voorgenomen fiscale maatregelen 2025
- 11 juni: reactie op internetconsultatie initiatiefwetsvoorstel betaald rouwverlof
- 15 juni: voorstel begroting CD aan eilandsecretaris
- 21 juli: brief aan SZW als reactie op internetconsultatie verzekering zzp-ers
- 21 juli: brief aan EZK als reactie op internetconsultatie Groeifonds CN
- 31 juli: brief aan MinFin als reactie op belastingplan 2025
- 9 september: brief aan TK-commissie - wijzigingswet SZW CN
- 31 oktober: brief aan MinFin mbt belastingplan 2025 BES
- 21 november: brief aan BZK en andere ministeries met reactie op rapport sociaal minimum CN
- 22 november: brief aan MinFin mbt uitvoering amendement belastingplan 2025 BES
- 6 december: brief aan SZW mbt consultatie Besluit Kinderopvang BES

Al deze brieven zijn op de website van de CD te vinden.

Financiële toelichting

De Centraal Dialoog wordt bekostigd door het OLB. Het toegekende budget voor de Centraal Dialoog in 2024 bedroeg USD 55.000. Dit is ter dekking van de vergaderkosten, kosten voor de website, kosten voor de vice-voorzitter en de secretaris. Ook is er voor elk van de sociale partners Usibo en BFB USD 5.000 beschikbaar voor scholing en professionalisering.

In 2023 heeft de Centraal Dialoog een onderzoeksbudget gekregen van USD 80.000 van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Uit dit budget is in 2023 onderzoek gedaan naar de fiscale verschillen tussen Europees Nederland en Caribisch Nederland en in 2024 onderzoek gefinancierd naar de verdien capaciteit van Bonaire. Het resterende budget kan nog tot en met 2025 ingezet worden.

Bijlage – Deelnemerslijst in 2024

Voorzitter en secretariaat

- q.q. voorzitter: Nolly Oleana, wnd gezaghebber (tot 31 juli)
- q.q. voorzitter: John Soliano, gezaghebber (vanaf 1 augustus)
- vice-voorzitter: Mervyn Stegers
- secretaris: Marga Buys

Openbaar lichaam Bonaire

- Gedeputeerde Nina Den Heyer
- Gedeputeerde Clark Abraham

USIBO

- Mavis Abrahams
- Norwin Willem
- Angelo Vrolijk
- Cherrel Kwidama

BFB

- Luite Berkenbosch (tot en met 28 oktober)
- Paul Coolen
- Eddy Carillo
- Anja Romeijnders
- Veroesjka de Windt

Kamer van Koophandel

- Jeaniro Balentien
- Phar Martha
- Judy Diaz
- Shuzelle Pieter

Adviseur

- Mischa Prinsenbergh (hoofd RCN-SZW)